

Sök gärna efter Capensis förlag på Youtube. Där finns bokens kapitel presenterade.

DEMOKRATI	6	EU	38
Demokratimodeller	8	EU:s budget	40
Opinionsbildning och lobbying	9	EU:s gränser	41
Demokrati och diktatur	10	EU:s historia	42
Demokratier och diktaturer i världen	11	EU och Sverige	43
Statsskick	12	Frågor och begrepp	44
Frågor och begrepp	14		
		INTERNATIONELLA	46
SVERIGES POLITISKA SYSTEM	16	SAMARBETEN	
Sverige	17	FN - uppdrag och organisation	48
Offentlig förvaltning	18	Norden - historia och samarbete	50
Val	20	Internationell handel	52
Politiska partier i Sverige	21	Frågor och begrepp	54
Frågor och begrepp	22		
		DE MÄNSKLIGA	56
POLITIK PÅ NATIONELL NIVÅ	24	RÄTTIGHETERNA	
Förhållandet mellan riksdag och regering	25	Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna	57
Riksdagens arbete	26	FN:s kärnkonventioner om de mänskliga rättigheterna	58
Statens ekonomi	27	Skydd utöver FN:s kärnkonventioner	60
Frågor och begrepp	28	Stater som bryter mot de mänskliga rättigheterna	61
		Individuella och kollektiva rättigheter	62
POLITIK PÅ KOMMUNAL OCH REGIONAL NIVÅ	30	Att utkräva sina mänskliga rättigheter	64
Kommunernas och regionernas uppgifter	31	Mänskliga rättigheter i Sverige	65
Kommunernas ekonomi	32	Frågor och begrepp	66
Regionernas ekonomi	33		
Beslutsfattande i kommuner och regioner	34	FOLKRÄTTEN	68
Frågor och begrepp	36	Den internationella humanitära rätten	69
		Folkrätten i praktiken	70
		Frågor och begrepp	72

MEDIA, DIGITALISERING OCH DEMOKRATI	74	PRIVATEKONOMI	104
Det fria ordet	75	Det samhällsekonomiska kretsloppet	105
Vem betalar för medieorganisationer?	76	Hushållens budget	106
Nyhetsvärdering	77	Hushållens ekonomi - etnicitet och kön	108
Massmedia och medieorganisationer i demokratier	78	Hushållens olika behov och resurser	109
Massmedia och medieorganisationer i diktaturer	79	Konsumenträtt	110
Frågor och begrepp	80	Frågor och begrepp	112
ARBETSMARKNAD	82	KÄLLKRITIK	114
Arbetsmarknadens parter	83	Metoder för att söka information	115
Orsaker till arbetslöshet	84	Källkritik: granska, värdera och bearbeta information	116
Arbetsmarknadspolitik	85	Frågor och begrepp	118
Arbetsrätt	86	PRESENTATIONER	120
Kollektivavtal	88	Fyra olika texttyper	122
Lön	89	Exempel på formuleringar i presentationer	124
Arbetslöshetsförsäkring	90	Muntliga debatter	125
Digitaliseringens påverkan på arbets- marknaden	91	Ett vetenskapligt förhållningssätt: form	126
Frågor och begrepp	92	Ett vetenskapligt förhållningssätt: källor	128
IDENTITETER	94	En analysmodell	129
Vad påverkar identiteten?	96	En översikt av presentationsformer i kapitlet	130
Integration	98	Frågor och begrepp	132
Integration gäller alla	99	VÄRLDSKARTA	134
Assimilering	100	REGISTER	136
Segregation	101	PERSONREGISTER	139
Frågor och begrepp	102	BILDFÖRTECKNING	140

STATSSKICK

Statsskick är det sätt som den politiska makten i en stat fördelas på. En stats statsskick regleras i en författning (konstitution, grundlag). Statsskick går att beskriva ur flera olika perspektiv.

Demokrati eller diktatur?

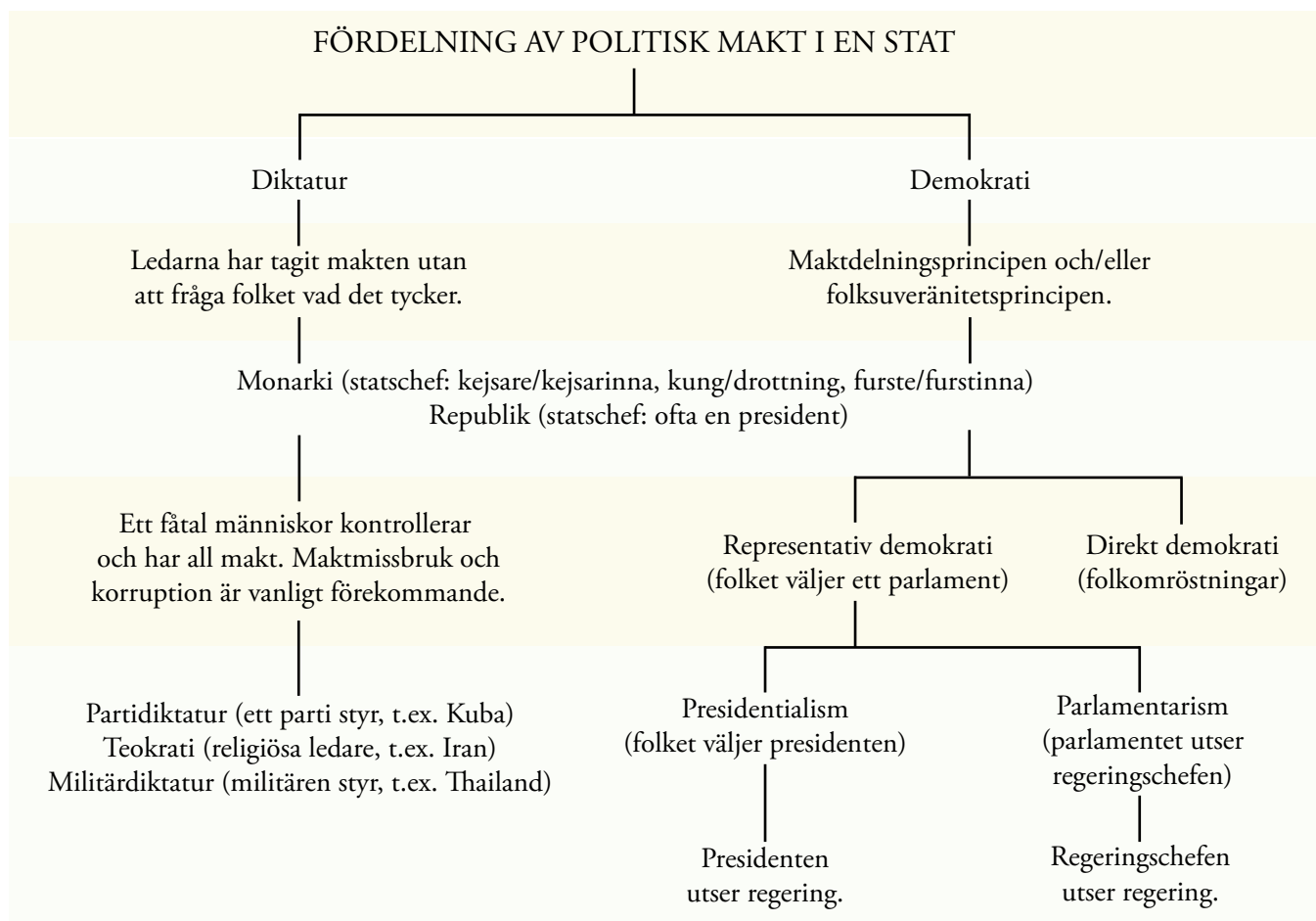
Om statsskicket i ett land är demokratiskt har medborgarna stort inflytande över den politiska makten. I en diktatur har de endast ett litet inflytande.

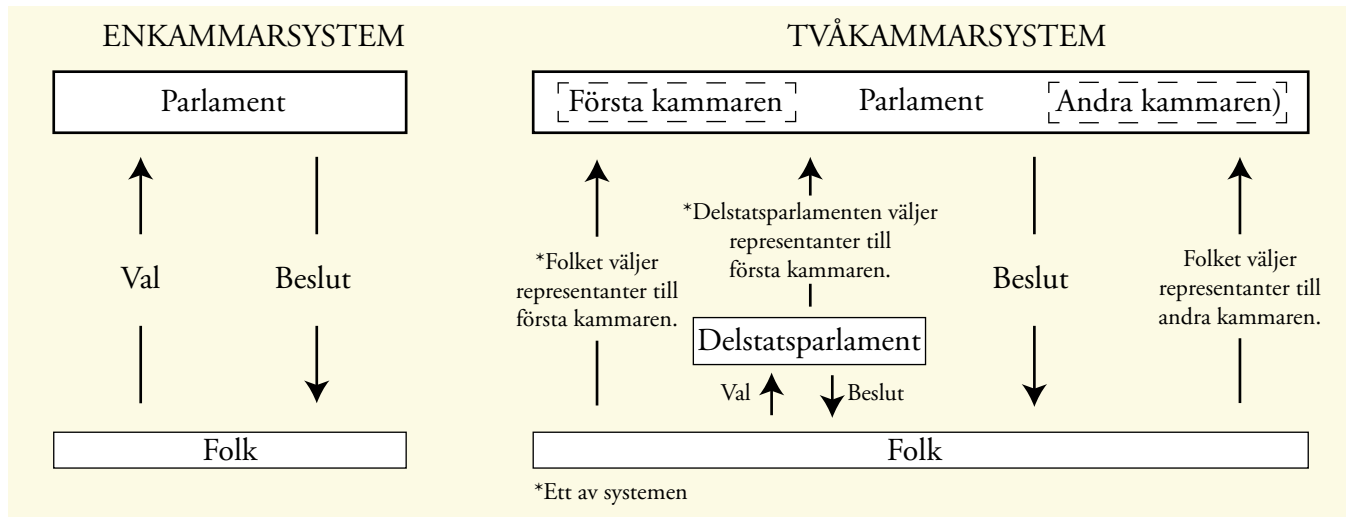
Maktdelningsprincipen

För att förhindra att vissa personer får för mycket makt tillämpas maktdelningsprincipen i många stater. Det innebär att makten delas upp i tre delar - den styrande, den beslutande och den dömande.

Folksuveränitetsprincipen

Folksuveränitetsprincipen innebär att all offentlig makt ska utgå från en folkvald församling. I ett land med representativ demokrati innebär folksuveräniteten att parlamentet utses i val med allmän och lika rösträtt.

I Sveriges grundlag står att all offentlig makt ska utgå från folket. Det innebär att den folkvalda riksdagen stiftar lagar, att regeringen styr landet och att domstolarna kontrollerar att lagarna följs. I Sverige tillämpas folksuveränitetsprincipen, inte maktodelningsprincipen.

Hur utses statschefen?

Statsskicket i ett land kan förenklat beskrivas utifrån hur statschefen utses. I en monarki ärvs ofta statschefsposten och i en republik väljs en president till statschef. Statschefens makt ser mycket olika ut beroende på vilket land som studeras.

Parlamentarism som statsskick

När statschefen väljs av ett parlament är statsskicket parlamentariskt. Parlamentarism innebär att regeringen måste ha stöd av en majoritet av parlamentet för att få igenom sin politik.

I ett land med parlamentariskt statsskick kan parlamentet avsätta regeringen. Regeringschefen kan ha titeln premiärminister (Storbritannien), statsminister (Sverige) eller förbundskansler (Tyskland). Sverige har ett parlamentariskt statsskick.

Presidentialism som statsskick

Presidentialism är ett statsskick där presidenten väljs av folket och har den verkställande makten, till exempel i USA. Statsskicket som även kallas presidentstyre är inte parlamentariskt.

Den verkställande makten är åtskild från den lagstiftande och den dömande makten. Presidenten är både statschef och regeringschef.

Enhetsstater och federala stater

I en enhetsstat gäller samma lagar i hela landet, till exempel i de nordiska länderna och i Frankrike. Det finns oftast bara en kammare i parlamentet där voteringar (omröstningar) sker och då kallas det enkammarsystem.

En federal stat består av flera delstater. Delstatsparlamenten kan fatta egna lagar inom många områden som endast gäller i just den delstaten. Så är fallet i exempelvis USA.

Även federala stater har ett parlament, men ofta med två kammare på nationell nivå där voteringar sker. De har ett tvåkammerssystem. Ett syfte med tvåkammerssystemet är att alla regioner/delstater i landet ska representeras på nationell nivå.

FRÅGOR

SVERIGES POLITISKA SYSTEM

- 16 a) Vilka fyra politiska församlingar väljs det politiker till i Sverige?
 b) Vilka fyra viktiga uppgifter har riksdagen?
 c)* Namnge en politiker från var och en av de fyra olika politiska församlingarna.

SVERIGE

- 17 a) Vad består den svenska staten av?
 b) Ange ett annat namn för en stats författning.
 c) Vilka är Sveriges fyra grundlagar?
 d)* Vad vill den Republikanska föreningen i Sverige göra?

OFFENTLIG FÖRVALTNING

- 18 a) Vad har den offentliga förvaltningen för uppgift?
 b) Vad är en förordning?
 c) Vad heter regeringskansliets olika avdelningar?

d)* Vem ”utser” regionfullmäktige?

- 19 a) Vem utser länsstyrelserna?
 b) Vilken titel har den högsta tjänstemannen i en region?
 c) Vilken titel har den högsta tjänstemannen i en kommun?
 d) Hur finansieras (betalas) den offentliga förvaltningen?

VAL

- 20 a) Vem får rösta i de svenska valen?
 b) Vad innebär ett proportionellt val?
 c)* Förklara begreppet politikerförakt.
 d)* Varför finns det spärrar för små partier att komma in i politiska församlingar?

POLITISKA PARTIER I SVERIGE

- 21 a) Hur många partier finns det i riksdagen?
 b) Ge exempel på vänsterpolitik.
 c) Ge exempel på högerpolitik.
 d)* Hur placerar sig de svenska partierna på gal-tan-skalan?

ORD OCH BEGREPP I KAPITLET

Blockpolitik En gemensam politisk inriktning av ett eller flera partier.

Departement Avdelningarna på regeringskansliet.

Författning En bindande beskrivning av hur makten fördelas, utövas och kontrolleras i en stat.

Förordning Regeringen tydliggör lagarna.

Grundlag Författning. Konstitution.

Kandidat Här: valbar politiker på valsedeln.

Kommunfullmäktige Högsta beslutande församling i kommunen.

Länsstyrelse Statens representant i regionen.

Marknadsekonomi Mindre statligt maktutövande genom låga skatter och litet statligt ägande.

Monark Kung, drottning eller liknade titel.

Monarki En monark är statschef.

Offentlig ekonomi Statens, regionernas och kommunernas ekonomi.

Offentlig förvaltning Genomförandet av alla politiska beslut i ett land.

Offentlig sektor Den skattefinansierade verksamhet som bedrivs av kommuner, regioner och stat.

Politiskt system Hur politisk makt utövas, till exempel av politiker, myndigheter och domstolar i en stat.

Regeringsformen En grundlag som reglerar hur Sverige ska styras.

Regionfullmäktige Högsta beslutande församling i regionen.

Valkrets Ett geografiskt område med ett bestämt antal platser till den politiska församling som väljs.

Successionsordningen En grundlag som reglerar hur tronen ärvs.

Tryckfrihetsförordningen En grundlag som reglerar tryckfrihet och rätten att läsa allmänna handlingar.

Yttrandefrihetsgrundlagen En grundlag som gäller etermedier.

FLER ORD OCH BEGREPP

Alliansen Ett nära samarbete mellan C, KD, L och M under åren 2004-2018.

Borgerliga partier M, KD, L och C.

Civil olydnad Att bryta mot regler och lagar som anses vara omoraliska.

Ekologism En politisk ideologi med natur och miljö i centrum.

Feminism Ideologier och rörelser med målsättning att förändra strukturer i samhället som leder till ojämlikhet baserad på kön.

Kapitalism Ett ekonomisk system där det privata ägandet är mycket stort i samhället.

Kommunism En politisk ideologi med målet att all egendom ska ägas gemensamt. Räknas långt till vänster i politiken.

Konservatism En politisk ideologi som vill bevara det som är i samhället. Räknas till höger i politiken.

Liberalism En politisk ideologi som värdesätter individens frihet högt. Räknas till höger i politiken.

Maktfördelning Hur makten i samhället fördelas.

Marxism En politisk ideologi som socialism och kommunism vilar på.

Nationalism Idén om att människor som talar samma språk och har samma vanor och traditioner ingår i en gemenskap.

Nyliberalism Libertarianism. En variant av liberalismen som vill ha en minimal statlig inblandning i samhället.

Politisk ideologi Politiska idéer och värderingar om hur samhället är nu, ska vara och hur det ska förändras.

Privat sektor Hushåll och privata företag.

Regleringsbrev Regeringens viktigaste instrument för att styra myndigheternas verksamhet.

Rättssystem Ett system som förklarar vem som stiftar lagarna och hur de sedan ska tillämpas.

Rättsväsende Poliser, åklagare, domstolar och kriminalvård.

Samhälle Betyder hålla samman. En struktur som individer, till exempel människor, lever organiserat i under en längre tid.

Socialliberalism En variant av liberalismen som vill ha en större inblandning av staten för att utjämna skillnader i samhället.

Socialism En politisk ideologi där det gemensamma bästa också är individens bästa.

POLITIK PÅ KOMMUNAL OCH REGIONAL NIVÅ

I Sverige har kommuner och regioner en lång tradition av självstyre och de ingår inte i den svenska staten. Kommun- och regionfullmäktige kan till exempel besluta om hur hög skatten på lönen ska vara. Skatten används sedan till att betala samhällsservice till invånarna.

Kommunerna

En stor del av den service som samhället erbjuder utförs av kommunerna. De ansvarar bland annat för förskola, skola, socialtjänst och äldreomsorg. Kommunen är den lägsta politiska nivån som vi kan välja politiker till.

När Sverige blev ett rikt och modernt land bestämde det att kommunerna skulle få fler uppgifter att utföra. De små kommunerna var då tvungna att gå samman för att ha råd med det. Det skedde främst under 1950-1970-talen. Numera finns det 290 kommuner i Sverige.

Fem kommuner utgör tillsammans Region Blekinge. Regionen har ett sjukhus, Blekingesjukhuset.

Regioner

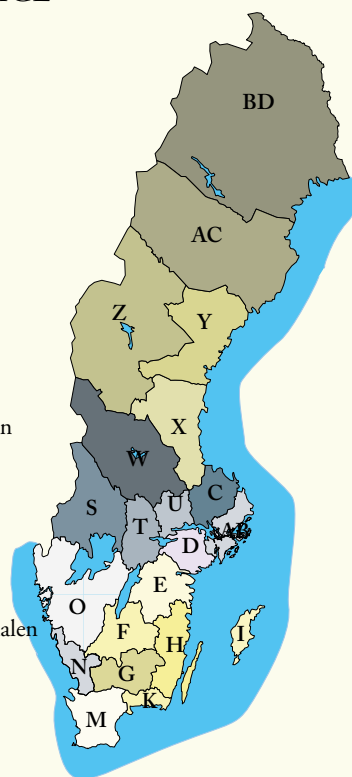
Landsting har funnits i Sverige sedan 1862. Sedan 2019 har landstingen bytt namn till regioner. Det finns 21 regioner.

Regionernas främsta uppgift är hälso- och sjukvård. Landsting, och senare regioner, behövs bland annat eftersom vården är dyr och varje kommun inte kan erbjuda vård av god kvalitet. Regionerna har även ansvar för kollektivtrafik inom sitt geografiska område.

REGIONER I SVERIGE

LÄNSBOKSTAV

- AB Region Stockholm
- C Region Uppsala
- D Region Sörmland
- E Region Östergötland
- F Region Jönköpings län
- G Region Kronoberg
- H Region Kalmar län
- I Region Gotland
- K Region Blekinge
- M Region Skåne
- N Region Halland
- O Västra Götalandsregionen
- S Region Värmland
- T Region Örebro län
- U Region Västmanland
- W Region Dalarna
- X Region Gävleborg
- Y Region Västernorrland
- Z Region Jämtland Härjedalen
- AC Region Västerbotten
- BD Region Norrbotten

KOMMUNERNAS OCH REGIONERNAS UPPGIFTER

Med välfärd menas ofta den vård, skola och omsorg som medborgarna får ta del av. Det är till stor del kommuner och regioner som ansvarar för den.

Offentlig ekonomi

Pengarna som kommunerna, regionerna och staten ansvarar för utgör den offentliga ekonomin. Pengarna kallas även gemensamma medel. Skatter och avgifter som betalas in av privatpersoner och företag används för att vi ska få ett så bra samhälle som möjligt. Vi får tillbaka service och bidrag från samhället.

Kommunala uppgifter

Kommunerna har obligatoriska uppgifter som de måste utföra - välfärdsuppgifter för att medborgarna ska kunna "fara väl i livet". Uppgifterna har bestämts av riksdagen och består exempelvis av social omsorg, förskola, skola, avfallshantering, räddningstjänst, bibliotekstjänster och bostäder.

Kommunerna kan också utföra frivilliga uppgifter bland annat inom fritid, kultur, energi och sysselsättning.

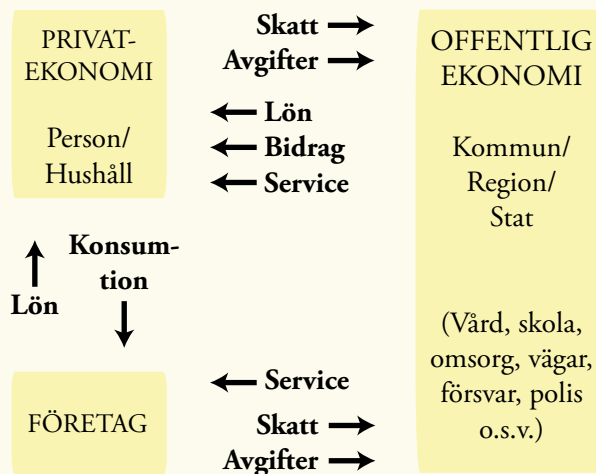
Regionernas uppgifter

Regionernas obligatoriska uppgifter är hälso- och sjukvård, avgiftsfri tandvård upp till och med 22 års ålder och regionalt utvecklingsansvar. Exempel på frivilliga uppgifter är kultur, utbildning och turism.

En mycket stor del av pengarna går till hälso- och sjukvården. Vården som ges på en vårdcentral kallas primärvård. Primärvården är den första kontakten med sjukvården, till exempel när någon behöver träffa en läkare eller ska vaccinera sig.

År 2010 införde den dåvarande regeringen ett system som kallas vårdval. På samma vis som invånarna kan välja mellan en kommunal skola eller en friskola går det nu även att välja mellan någon av regionernas vårdcentraler eller en privat sådan. För varje registrerad patient som en vårdcentral har betalar respektive region ut en vårdpeng.

SAMBAND MELLAN PRIVATEKONOMI, FÖRETAG OCH OFFENTLIG EKONOMI

Sjukvården finansieras med skattepengar och avgifter från dem som behöver vård.

INDIVIDUELLA OCH KOLLEKTIVA RÄTTIGHETER

FN:s konventioner handlar om både individuella rättigheter (rättigheter som var och en har) och kollektiva rättigheter (rättigheter som gäller för en grupp individer).

Individuella mänskliga rättigheter finns till exempel i artikel tre i den allmänna förklaringen. Där står att ”Var och en har rätt till liv, frihet och personlig säkerhet”.

Kollektiva mänskliga rättigheter finns exempelvis beskrivna i konventioner som skyddar grupper som barn, kvinnor och urfolk samt folkgrupper som är utsatta för diskriminering.

Ras - ett omtvistat begrepp

Det finns inget stöd för att dela upp människosläktet i olika biologiska raser, vilket genetikern Richard Lewontin visade 1972. De studier som gjorts tidigare, inom den så kallade rasbiologin, saknar vetenskapligt stöd.

Rasism är den felaktiga uppfattningen att människor kan delas in i olika grupper, så kallade ”raser”, och att vissa av dessa grupper är överlägsna andra. Den diskriminering och det hat som rasism innebär kan i värsta fall leda till folkmord.

Synen på begreppet ras har ändrats över tid i takt med att samhället har förändrats och att kunskapen har ökat. När flera av FN:s konventioner skrevs fanns Förintelsen starkt i människors minne. I flera av FN:s konventioner används begreppet ras.

Ras och etnicitet - Sverige

Begreppet ras finns exempelvis i FN:s barnkonvention som blev svensk lag 2020. Det uppstår därför ibland debatt om rasbegreppets betydelse och användbarhet i Sverige.

I Sverige ersätts nu rasbegreppet successivt med etnicitet i lagtexterna. Etnicitet utgår bland annat från en individs historiska, kulturella och/eller geografiska rötter. Det finns inga tydliga gränser mellan olika etniska grupper. I en del länder används begreppet ras på ungefär samma sätt som etnicitet används i Sverige.

Ras och etnicitet - USA och Storbritannien

I USA används rasbegreppet när stat och kommun gör inköp. Företag som vill sälja varor och tjänster bör redovisa om de har anställda från grupper som ofta diskrimineras. Grupperna är till exempel indelade efter kön eller ”race”.

I Storbritanniens befolkningsstatistik efterfrågas hudfärg och etnicitet. Även polisen använder det i sin statistik. Vissa anser att det lyfter fram skillnader mellan människor och att det leder till en

Small/Small Local Business Enterprise	
☐ Yes ^O	☐ No ^N
Minority Classification	
☐ African American ^A	
☐ Asian American ^S	
☐ Caucasian Female ^C	
☐ Hispanic American ^H	
☐ Native American ^I	
Majority Owner's Gender	
☐ Female ^F	☐ Male ^M
Certified/Registered Agency (select most recent approval)	
☐ City of Tampa ^T	
☐ FSMSDC ^F (Florida State National Minority Supplier Development Council)	
☐ Hillsborough County ^H	
☐ State of Florida ^S	
☐ WBENC ^W (Women's Business Enterprise National Council)	
☐ Other ^O	

Är det att synliggöra diskriminering eller hålla fast vid fördomar när indelning sker efter etnicitet?

Romernas flagga

Davidstjärnan

Tornedalsflaggan

Den inofficiella sverigefinska flaggan

Samernas flagga

ökad diskriminering. Andra anser att det synliggör fördomar och diskriminering som därmed lättare går att motarbeta.

Nationella minoriteter i Sverige

Det finns fem nationella minoriteter i Sverige: romer, judar, tornedalingar, sverigefinnar och samer. Omkring en miljon människor tillhör någon av de här minoriteterna. Både FN och EU har dokument som uppmanar medlemsstaterna att se till att minoriteter skyddas av de kollektiva mänskliga rättigheterna.

Inom respektive grupp finns en gemensam identitet eftersom var och en av dem har gemensamma historiska, kulturella och/eller geografiska rötter. De här rötterna har de inte gemensamt med andra grupper i Sverige.

I Sverige bestämmer var och en om han/hon tillhör en nationell minoritet eller inte.

Nationella minoriteters rättigheter i Sverige

Både FN och EU har dokument som uppmanar medlemsstaterna att skydda minoriteternas kollektiva mänskliga rättigheter. De fem nationella minoriteterna har sedan i början av 2000-talet ett särskilt skydd och särskilda rättigheter.

Personer som tillhör en nationell minoritet ska få möjlighet att lära sig, utveckla och använda sitt språk. De nationella minoritetsspråken är romani chib (romer), jiddisch (judar), meänkieli (tornedalingar), finska (sverigefinnar) och samiska (samer).

I 64 av Sveriges kommuner ska det vara möjligt att kunna kommunicera med kommunen på finska, i 22 kommuner på samiska och i sju kommuner på meänkieli.

I skolan har elever rätt att få lära sig sitt språk och lära sig om sin kultur. Samerna har ett särskilt starkt skydd eftersom de även räknas som urfolk.

Protester för romers rättigheter i Malmö 2015.

ARBETSRÄTT

Arbetsrätt är regler och lagar på arbetsmarknaden som behandlar relationen mellan arbetstagare och arbetsgivare.

Kollektiv arbetsrätt

Den kollektiva arbetsrätten handlar främst om det som styr relationen mellan löntagare- och arbetstagarorganisationer. En viktig lag som styr arbetet är Medbestämmandelagen (MBL) från 1976.

Medbestämmandelagen innebär att arbetsgivaren måste förhandla med fackföreningarna på arbetsplatsen innan en "viktigare förändring" genomförs. En sådan förändring kan till exempel innebära att delar av personalen måste sluta sin anställning. Arbetsgivaren bestämmer alltid över sin verksamhet och har därmed sista ordet.

Individuell arbetsrätt

Den individuella arbetsrätten handlar om den enskilda anställningen.

Semesterlagen är från 1977. Den ger anställda rätt till 25 lediga och betalda semesterdagar per år.

Semester i sommarstugan, 1975.

Arbetsmiljölagen Arbetsmiljölagen är också från 1977. Där finns beskrivet vad arbetsgivaren måste göra för att förhindra olyckor på arbetsplatsen.

Lagen om anställningsskydd Lagen om anställningsskydd (LAS) är från 1982. LAS bestämmer hur en person kan bli anställd och hur en anställning kan avslutas.

Både en arbetsgivare och en arbetstagare kan avsluta en anställning. Det kallas uppsägning. Oavsett om arbetsgivaren säger upp arbetstagaren eller om arbetstagaren säger upp sig själv gäller en uppsägningstid. Under uppsägningstiden arbetar arbetstagaren kvar hos arbetsgivaren. Uppsägningstiden varierar mellan en och sex månader beroende på hur länge arbetstagaren har arbetat hos arbetsgivaren.

Arbetsgivaren får bara säga upp personal av två anledningar, arbetsbrist och personliga skäl. Personliga skäl är när en arbetstagare medvetet och flera gånger i rad gör fel som skadar arbetsgivaren.

Arbetstidslagen är också från 1982. Den reglerar till exempel hur många timmar de anställda får arbeta per dygn, per vecka och per år.

Mer om arbetsmiljö

I arbetsmiljölagen finns bestämmelser för vilka krav de anställda kan ha på sin arbetsgivare gällande arbetsmiljön. Det är arbetsgivaren som är ansvarig för arbetsmiljön. De anställda har också ett ansvar att följa säkerhetsföreskrifter och anmäla om det uppstår några fel. Till arbetsmiljö räknas bland annat fysisk arbetsmiljö som ljud, ljus, luftkvalitet, kemikalier, maskiner, arbetsmängd samt psykisk arbetsmiljö som stress, trivsel och ledarskap.

Den fysiska arbetsmiljön har förbättrats mycket i Sverige. Mannen på bilden arbetar utan hjälm, utan handskar och med dålig lyftteknik.

Varje arbetsplats som har minst fem anställda måste utse ett skyddsombud. Skyddsombudet har som uppgift att bevaka att arbetsgivaren följer arbetsmiljölagen. Chefer och skyddsombud ska ha ett pågående arbete för att upprätthålla en god arbetsmiljö.

Anställningsformer i Sverige

Det finns många olika anställningsformer på den svenska arbetsmarknaden. Jämfört med många andra länder har Sverige trygga förhållanden för anställda.

Tillsvidareanställning, det som tidigare kallades fastanställning, är en anställning som pågår ända tills arbetsgivaren eller arbetstagaren säger upp den. En arbetstagare kan också, när pensionsåldern är uppnådd, sluta genom att gå i pension.

Vid en *visstidsanställning* finns ett datum då anställningen upphör. Om visstidsanställningen löp-

Den psykiska arbetsmiljön är omdiskuterad i Sverige.

er under längre tid än ett år har arbetstagaren rätt att återanställas om arbetsgivaren har behov av en liknande tjänst.

En *provanställning* innebär att vara anställd på prov hos en arbetsgivare i maximalt sex månader. Syftet är att se om arbetstagaren passar för jobbet. Om arbetsgivaren inte meddelar att provanställningen upphör övergår tjänsten automatiskt till en tillsvidareanställning.

En *projektanställning* gäller så länge ett visst projekt pågår. Anställningen har inget bestämt datum när den upphör, utan anställningen avslutas när projektet är klart.

Ett *vikariat* är en tidsbegränsad anställning. Vikarien arbetar i stället för någon annan som är ledig, till exempel föräldraledig.

Säsongarbete är vanligt förekommande där det finns mycket att göra under en begränsad period, till exempel inom turism och bärplockning.

Studentanställning är återkommande korta visstidsanställningar. Här är det arbetsgivaren som i stor utsträckning anpassar arbetstiderna efter när arbetstagaren har tid att arbeta. Det här är en vanlig anställningsform inom bemanningsbranschen.

INTEGRATION

När människor flyttar mellan länder kallas det migration. Utvandring från ett land kallas emigration och invandring till ett land kallas immigration. De som flyttar försöker ofta få bättre möjligheter till försörjning, skola och trygghet.

Flyktingar

Människor som flyr från krig eller förföljelser kallas flyktingar. FN försöker påverka världens länder till att hjälpa flyktingar.

Svensk medborgare

I Sverige kan en person som har invandrat ansöka om att bli svensk medborgare. Personer som kommer från ett nordiskt land måste vänta i två år för att kunna ansöka, flyktingar i fyra år och övriga måste vänta i fem år med sin ansökan.

Svenskar och invandrare

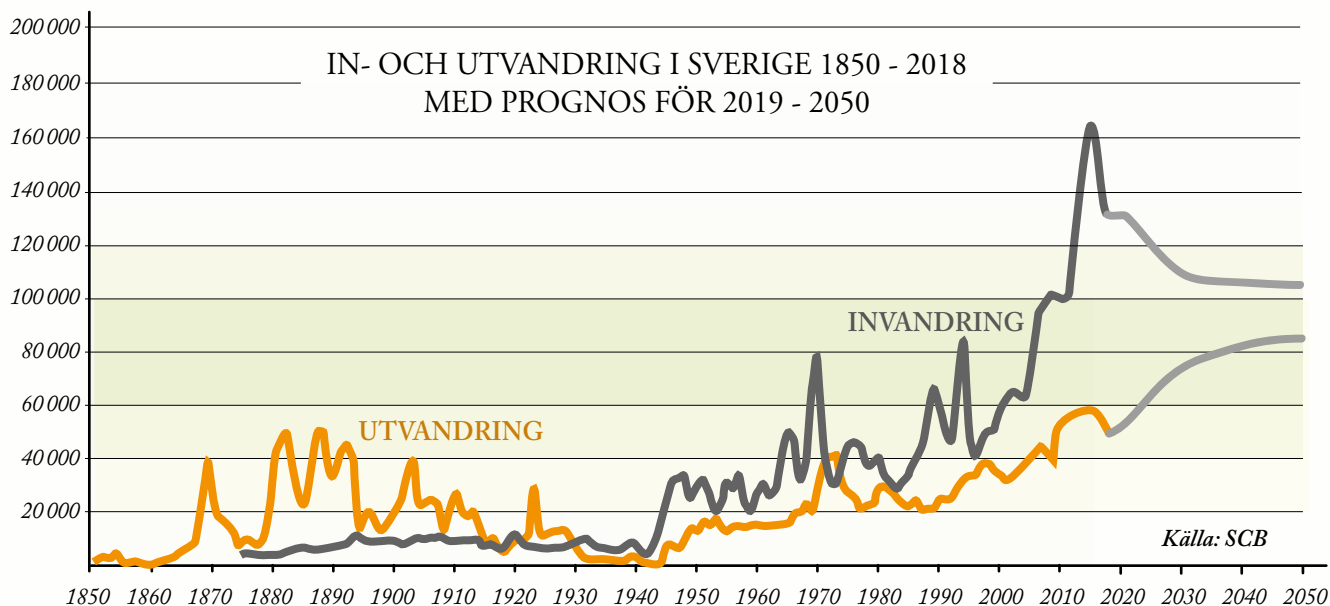
Det är problematiskt att säga svenskar och invandrare eftersom de flesta invandrare i Sverige är svenska medborgare. Ett alternativ till "svenskar och invandrare" är de två begreppen som SCB använder i sin statistik.

- ◇ Svenskar med svensk bakgrund.
- ◇ Svenskar med utländsk bakgrund (här ingår alla som är födda i ett annat land och barn födda i Sverige som har två utrikes födda föräldrar).

Utifrån de här begreppen är alla svenska medborgare svenskar fast med olika bakgrund.

Begreppet integration

Integration kan förenklat beskrivas som mötet och blandningen mellan olika grupper i samhället, där grupperna fortfarande tillåts att vara olika.

INTEGRATION GÄLLER ALLA

För att ett samhälle ska bli och vara integrerat måste alla människor och grupper hjälpa till. Både de som bor i landet sedan tidigare och de som har flyttat dit måste samarbeta för att samhället ska bli integrerat.

Svenskar med utländsk bakgrund måste lära sig att förstå samhället som de har kommit till samtidigt som svenskar med svensk bakgrund måste acceptera de nyinflyttade. Alla kan då vara med och utveckla samhället, vilket alla tjänar på.

Mötesplatser för integration

Integration sker när människor möts. Följande platser är viktiga för att skapa integration i det svenska samhället.

- ◇ Skolan ger kunskaper om det svenska språket och det svenska samhället. I skolan träffas elever med olika bakgrund.
- ◇ Arbetsplatsen ger träning i det svenska språket och en möjlighet att träffa människor med olika bakgrund.
- ◇ Bostadsområdet ger möjligheter till kontakter mellan grannar. Människor kan känna gemenskap oavsett bakgrund.
- ◇ I föreningar går det att träffa människor utifrån gemensamma intressen.

Tolerans och intolerans

Tolerans innebär att acceptera och respektera att människor och grupper är olika - att ha respekt för andras åsikter och beteenden. Det är viktigt med tolerans för att integrationen ska fungera.

Sverige är ett mångkulturellt samhälle, det vill säga att flera etniska grupper finns i samhället. Av

Integration via idrott.

landets drygt tio miljoner invånare har 24% utländsk bakgrund. Alla måste, oavsett svensk eller utländsk bakgrund, respektera och ta hänsyn till varandra i det svenska samhället.

Motsatsen till tolerans är intolerans. Intolerans är brist på respekt för andras åsikter eller beteenden.

Integration tar tid

Människor måste arbeta långsiktigt och aktivt med integration. Först då kan ett integrerat samhälle uppstå. Integration kan aldrig betyda att alla ska tvingas att bli exakt likadana, till exempel genom att ändra sina traditioner och sin religion till vad majoriteten i det nya hemlandet har.

Lagarna som riksdagen har beslutat om och värderingarna som har varit grunden till lagarna bygger upp det svenska samhället. Det går inte att göra undantag från lagarna även om alla i en grupp är överens om något annat än det lagen säger. Några exempel på områden där svenska lagar är mycket tydliga är jämställdhet, att vi blir myndiga vid 18 års ålder, att religiösa regler och traditioner inte står över svensk lag och att det är förbjudet att gifta sig före 18 års ålder.

PRESENTATIONER

Presentationer finns i olika former. Det kan vara en tinderprofil, en presentation av en ny person i klassen, en jobbsökan, en insändare i en tidning, en vetenskaplig rapport eller ett skolarbete inom samhällskunskap.

Muntliga och skriftliga presentationer

Presentationer kan vara skriftliga och muntliga. Exempel på skriftliga presentationer är reportage, debattinlägg och vetenskapliga rapporter, men även dikter, recept och lärobokstexter. Muntliga presentationer kan vara allt från tal och debatter till sånger och demonstrationer. Presentationer sker i olika typer av media, till exempel böcker, dagstidningar, radio, tv och internet.

Syftet med en presentation

Alla presentationer har ett syfte. Ibland kan syftet

vara att sälja, roa eller instruera, men inom samhällsvetenskapen handlar det om att informera, övertyga, diskutera och utreda.

I kursen Samhällskunskap 1a1 är följande skrivelse en del av kunskapskravet för C:

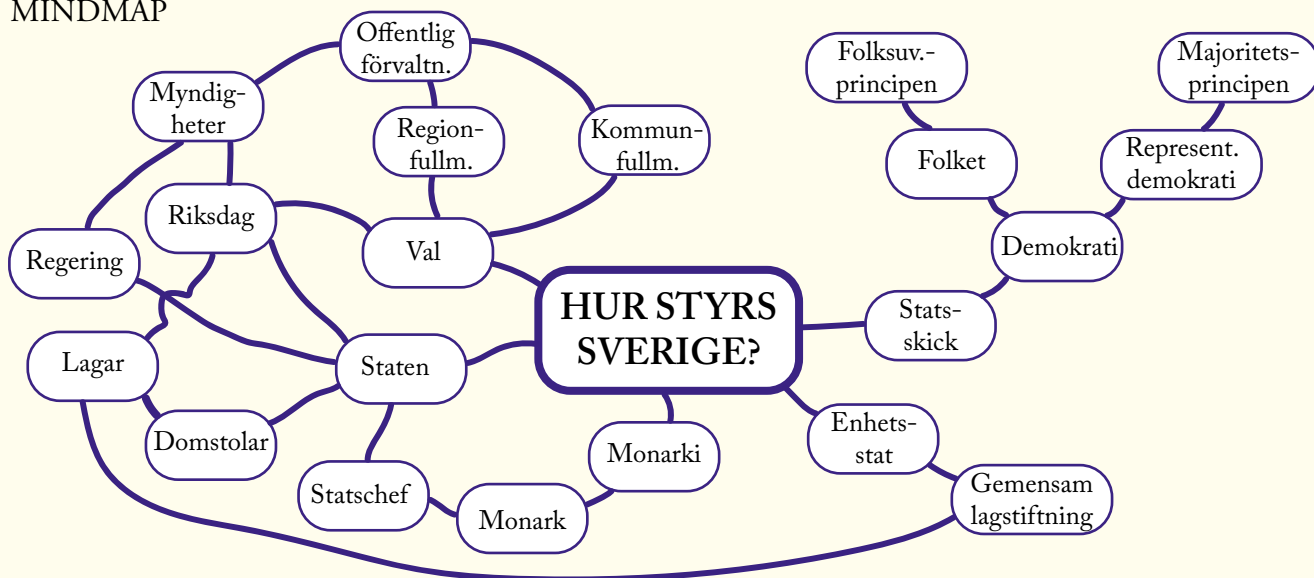
Eleven kan, med viss säkerhet och på ett strukturerat sätt, uttrycka sina kunskaper i samhällskunskap i olika presentationsformer samt formulera sig självständigt i förhållande till källorna.

Innehållet i en presentation

Innehållet i en samhällsvetenskaplig presentation ska vara korrekt, aktuellt och relevant. Urvalet av fakta som används ska vara allsidigt och belysa innehållet från olika perspektiv. Det innebär att fakta som ingår ska analyseras, diskuteras, tolkas och jämföras.

En metod är att i förväg, men även i efterhand

MINDMAP

när presentationen är klar, sortera information i en tankekarta (mindmap). Med en tankekarta går det att få en överskådlig bild av presentationen.

Fakta

Innehållet ska vara faktabaserat och väl underbyggt med exempelvis statistik och citat. Informationen som används ska ha relevans och tillförlitlighet. Ofta samlas mer fakta in än vad som är nödvändig för själva presentationen. Det är av stor vikt att bara ta med det som är relevant.

Begrepp

Inom samhällsvetenskap förekommer många begrepp och dessa ska användas korrekt och i sammanhang där de passar och känns naturliga. Därför är det viktigt för författaren att endast använda begrepp som han/hon har förstått.

Framförandet av en muntlig presentation

För att nå fram till lyssnarna i en muntlig presentation krävs det att talaren uttrycker sig engagerat, säkert, strukturerat och tydligt samt talar med

Mariana Mortágua, portugisisk politiker, talar engagerat i Portugals parlament.

lagom takt och volym. Lyssnaren kan inte, som läsaren av en text, gå tillbaka och lyssna en gång till på talaren. Den muntliga presentationen bör därför vara enkel att förstå och komma ihåg. Ett sätt att åstadkomma det är att använda sig av så kallade retoriska knep, till exempel upprepningar, motsatser, överdrifter och rim.

Framförandet av en skriftlig presentation

I en text kan läsaren gå tillbaka och läsa på nytt. En text kan därmed innehålla mer information och fler komplexa resonemang än vad som är lämpligt vid en muntlig presentation. Det är dock fortfarande viktigt med en tydlig struktur. Eftersom en text inte framförs muntligt måste styckindelningen vara logisk.

Presentationers struktur

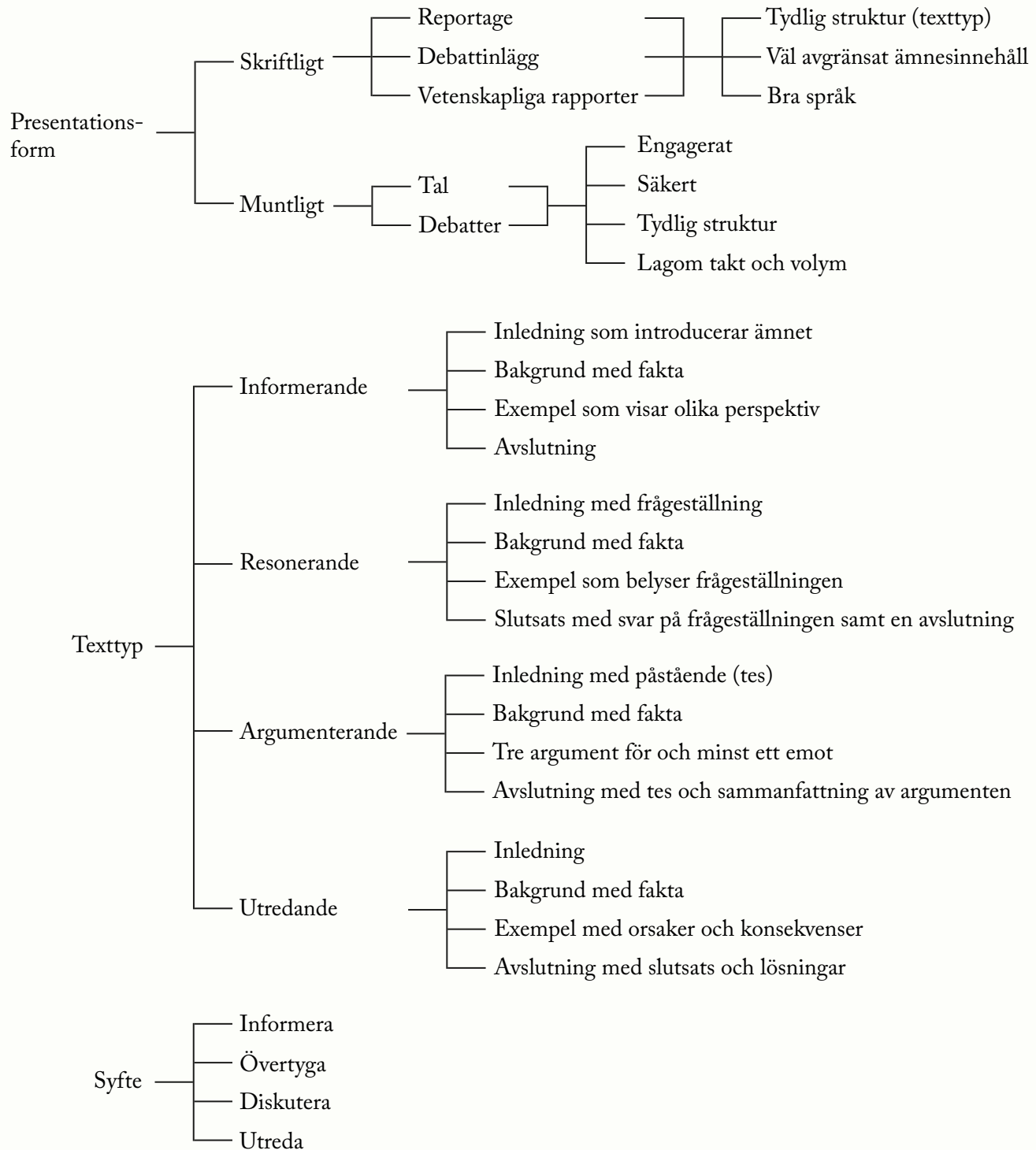
Presentationer kan byggas upp (struktureras) på olika sätt. Inom samhällsvetenskap är informerande, resonerande (diskuterande), argumenterande eller utredande presentationer vanligast.

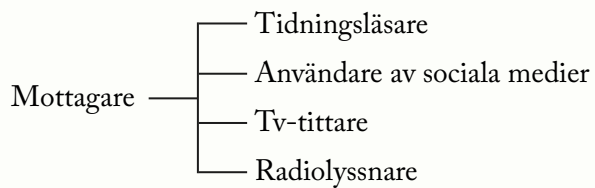
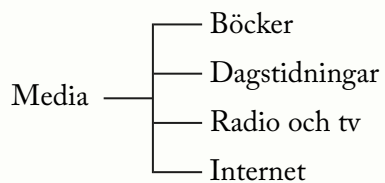
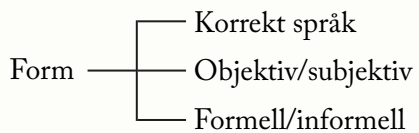
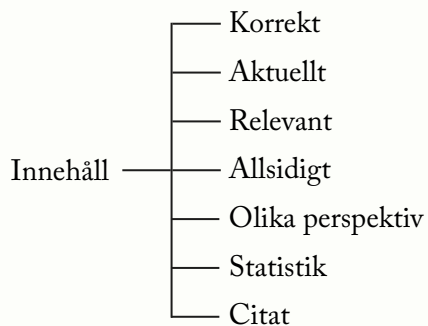
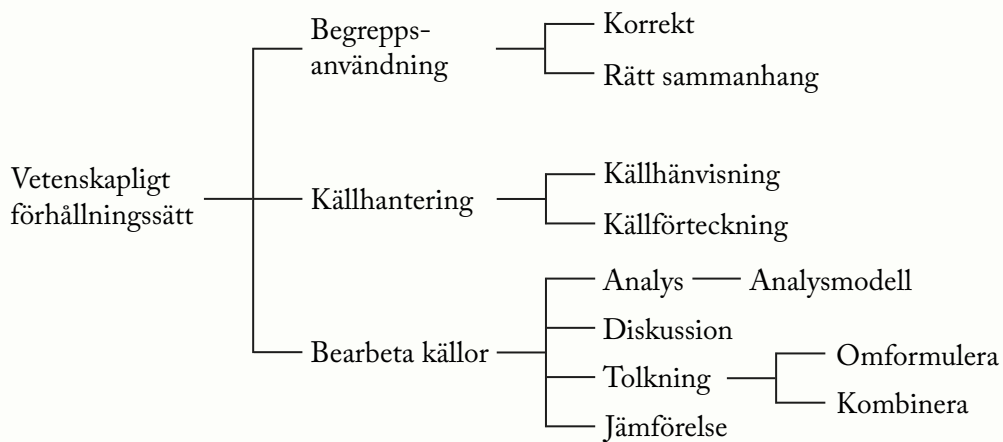

I samhällskunskapsämnet är det vanligt med skriftliga presentationer.

EN ÖVERSIKT AV PRESENTATIONSFORMER I KAPITLET

PERSONREGISTER

KVINNOR

Elaf Ali (1987-)	123
Ebba Busch (1987-)	125
Marie Demker (1960-)	128
Kristina Grapenholm (1950-)	34
Eva Hellstrand (1957-)	35
Bianca Jagger (1945-)	9
Anna Lindh (1957-2003)	79
Federica Mogherini (1973-)	42
Mariana Mortágua (1986-)	121
Rosa Parks (2013-2005)	60
Eleanor Roosevelt (1884-1962)	56
Silvia (1943-)	17
Anna-Lena Sörenson (1954-)	125
Tep Vanny (1980-)	64

MÄN

Carl XVI Gustav (1946-)	17
Gustav Vasa (1496-1560)	18
Arsenij Jatsenjuk (1974-)	48
Ban Ki-moon (1944-)	59
Ulf Kristersson (1963-)	78
Ulf Kristofferson (1956-)	125
Richard Lewontin (1929-)	62
Stefan Löfven (1957-)	25
Lennart Nilsson	122
Andreas Norlén (1973-)	17
Barack Obama (1961-)	119
Robert Schuman (1886-1963)	40
Donald Trump (1946-)	78, 115, 119